

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019

Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊԵՏՆՈՒՄՊՅՈՒՄՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ7

Ռոզա Աբաջյան

«ՄՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՐՆԴԻ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՍՈՒՍԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ
ՀԻՄՔ52

Մոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱՋԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ
ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ77

Մոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ
ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՄԱԿ.....122

Եվա Սադոյան	
ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ	137
Ռուբինա Պետրոսյան	
ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՅ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)	153
Մամինե Պետրոսյան	
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ	178
Աշխեն Սողոմոնյան	
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ	192
Էդգար Կարապետյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՈՒՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՅԸ ՀՀ-ՈՒՄ	210
Նունե Հայրապետյան	
ՍԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՅԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ.....	222
Լիանա Եղիգարյան	
ՊԱՏԻԺ ԳԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.....	233

Ռոզա Աբրահամյան

ԱՆՉԱՓՈՒՄ ԴԱՏԱՊԱՐՏՑԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԲ
ԱԶԱՏԱԶԳԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ
ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....247

Սրբուհի Գալյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ
ՊԱՏԻՃՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....259

Տիգրան Ղազարյան

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ
ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....269

Անի Դանիելյան

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....293

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ
ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....310

Անի Զիլինգարյան

ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ
ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ327

Լիլիթ Պետրոսյան

«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ
ՓՈՒԼՈՒՄ340

Անի Միքայելյան

ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....354

Տիգրան Դադունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ
ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՄ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԻՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ԳԼՈՔԱԼԻԶՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ405

ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ
ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱՔԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Անի Զիլինգարյան¹

Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության առաջին օրենսգիրքն ընդունվել է 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին և գործողության մեջ է դրվել 2008 թ. հունվարի 1-ից: Դրան հաջորդող տարիների ընթացքում այն ենթարկվել է գործնական կիրառման փորձությանը, ինչի հետևանքով բացահայտված խնդիրներն այնքան ծավալուն և ընդգրկուն էին, որ դա հանգեցրել են Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության նոր օրենսգրքի մշակմանը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք), որն ընդունվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին և ուժի մեջ մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ին²:

Օրենսգրքի 65-րդ հոդվածը սահմանում է, որ վարչական դատարանում գործ հարուցելու հիմքը վարչական հայցն է, իսկ հաջորդող հոդվածները սահմանում են հայցի տեսակները: Հայցատեսակների ամրագրման շնորհիվ դրանց ներկայացման պահից հստակ է դառնում դրանցում ամրագրված պահանջի էությունը, և դատարանի համար ի սկզբանե պարզ է լինում, թե արդյոք ներկայացվել է այն հայցը, որով հայցվորն ակնկալում է հասնել իր համար ցանկալի արդյունքի, քանի որ հակառակ դեպքում դատարանը պարտավոր է հայցվորին աջակցել, որպեսզի նա փոխի հայցատեսակը կամ ճշգրտի դրա բովանդակությունը: Օրենսգրքի 66-69-րդ հոդվածներում նախատեսված են հետևյալ 4 հայցատեսակները

1. վիճարկման հայց,
2. պարտավորեցման հայց,
3. գործողության կատարման հայց,
4. ճանաչման հայց:

Օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ *վիճարկման հայցով հայցվորը կարող է պահանջել ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն վերացնել միջամտող վարչական ակտը (ներառյալ՝*

¹ ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական դեկավար՝ ի. գ. թ., դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան:

² Տե՛ս ՀՀՊՏ 2013. 12. 28/73 (1013).1, ՀՕ-139-Ն:

գուգորդվող վարչական ակտի միջամտող դրույթները): Ընդ որում, եթե հայցվորը մինչև դատարան դիմելն օգտվել է իր իրավունքների պաշտպանության վարչական եղանակից՝ վերադատության կարգով բողոքարկելով իր համար միջամտող վարչական ակտը, ապա դատարանը պարտավոր է անդրադառնալ նաև բողոքարկման հետևանքով կայացված վարչական ակտի վերացման հարցին: Հենց այդ նպատակով է օրենսդիրը հայցադիմումին ներկայացվող պահանջների մեջ ներառել հայցվորի պարտականությունը՝ հայցադիմումում նշելու վարչական ակտի՝ վերադատության կարգով բողոքարկման մասին¹:

Ի տարբերություն վիճարկման հայցի՝ պարտավորեցման հայց ներկայացնելու իրավունք հայցվորը ձեռք է բերում միայն այն դեպքում, երբ հայցվորը, ունենալով որևէ սուբյեկտիվ իրավունք կամ առնվազն ենթադրելով նման իրավունքի առկայությունը, դիմել է համապատասխան վարչական մարմին այդ իրավունքն իրեն տրամադրելու կամ որևէ կերպ այդ իրավունքն առարկայացնելու պահանջով և մերժվել է: Փաստորեն, այս դեպքում առկա է վարչական մարմնի կողմից արդեն իսկ կայացված միջամտող վարչական ակտ, որով մերժվում է անձին իրավունքի տրամադրումը: Առաջին հայացքից կարող է թվալ, թե անձի համար պաշտպանության ճիշտ եղանակն այդ միջամտող վարչական ակտը վերացնելն է, ինչը կազմում է վիճարկման հայցի առարկան: Մինչդեռ իրավունքի պաշտպանության այդ ճանապարհն ընտրելով՝ անձը չի կարող հասնել իր համար ցանկալի արդյունքին: Օրինակ՝ անձը դիմել է Երևանի քաղաքապետին՝ իրեն շինարարության թույլտվություն տրամադրելու պահանջով, և մերժվել է: Այս դեպքում վիճարկելով շինարարության թույլտվության տրամադրումը մերժելու վերաբերյալ Երևանի քաղաքապետի վարչական ակտը՝ անձը որևէ շոշափելի արդյունք չի ստանա: Նրա վերջնական նպատակն ի վերջո որոշակի իրավունք ստանալն է, տվյալ դեպքում՝ շինարարություն իրականացնելու իրավունք ստանալը, ինչին նա չի կարող հասնել ներկայացնելով վիճարկման հայց և վերացնելով վերոնշյալ վարչական ակտը:

¹ Տե՛ս Օրենսգրիք, հոդված 73, մաս 2, կետ 8:

Նմանատիպ դեպքերի համար Օրենսգիրքը նախատեսել է մեկ այլ հայցատեսակ՝ պարտավորեցման հայցը: Այսպես, Օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, պարտավորեցման հայցով անձը պահանջում է պարտավորեցնել վարչական մարմնին ընդունել իր համար բարենպաստ վարչական ակտ, որի ընդունումը վարչական մարմինը մերժել էր: Այսինքն՝ օրենքը նախատեսում է պարտավորեցման հայցի թույլատրելիության նախապայման, այն է՝ նախապես նույն պահանջը ներկայացնել վարչական մարմնին և ստանալ վերջինիս մերժումը: Վերոնշյալ օրինակում անձը չի կարող առանց շինարարության թույլտվություն տրամադրելու պահանջը նախապես Երևանի քաղաքապետին ներկայացնելու և վերջինիս մերժումն ստանալու նույն պահանջով դիմել դատարան: Ընդ որում՝ անձի դիմումի վերաբերյալ վարչական մարմնի ցանկացած պատասխան չի կարող ինքնաբերաբար համարվել մերժում, եթե անգամ դրանով անձի պահանջը չի բավարարվում: Մերժում ասելով՝ հասկանում ենք վարչական մարմնի հստակ դիրքորոշումն առ այն, որ անձի կողմից ներկայացված դիմումը որոշակի հիմնավորմամբ չի կարող բավարարվել, այսինքն՝ վարչական մարմնի պատասխանից պետք է ակնհայտ լինի անձին համապատասխան իրավունքի տրամադրման ուղղակի մերժումը: Այսպես՝ թիվ ՎՂ/6169/05/15 վարչական գործով՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանը մերժել է հայցադիմումի վարույթի ընդունումը՝ դատարանին ենթակա չլինելու հիմքով², նշելով, որ պարտավորեցման հայցի թույլատրելիության նախապայմանն առկա չէ հետևյալ հիմնավորմամբ. «...Տվյալ դեպքում, Օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի վկայակոչմամբ հայցվորը ներկայացրել է պարտավորեցման հայց, սակայն ինչպես հայցադիմումի բովանդակությունից, այնպես էլ դրան կից ներկայացված փաստաթղթերից ակնհայտ երևում է, որ հայցվորի մոտ չի ծագել պարտավորեցման հայցով դատարան դիմելու իրավունքը, քանի որ հայցվորը բարենպաստ վարչական ակտի ընդունումը վարչական մարմնի կողմից չի մերժվել: Այսպես, ինչպես հետևում է հայցադի-

¹ Ըստ Յուրի Գոքոբյանի հայցի ընդդեմ ՀՀ հանրապետական գորակոչային հանձնաժողովի Յուրի Գոքոբյանին առողջական վիճակի պատճառով տարկետում տալու վերաբերյալ որոշում կայացնելու պահանջի մասին:

² Տե՛ս Օրենսգիրք, հոդված 96, մաս 1, կետ 1:

մումին կից ներկայացված փաստաթղթերից, Յուրի Գոքոբյանը 13.10.2015 թվականին դիմում է ներկայացրել ՀՀ հանրապետական գորակոչային հանձնաժողովին՝ առողջական վիճակի պատճառով իրեն տարկետում տրամադրելու վերաբերյալ: Դրան ի պատասխան ՀՀ հանրապետական գորակոչային հանձնաժողովը 23.10.2015 թվականի թիվ ԲԲ/557 գրությանը նրան հայտնել է. «Անհրաժեշտ է կազմակերպել Յու. Գոքոբյանի հետազոտությունը «Նուբարաշեն» հոգեբուժական կենտրոնում և ներկայացնել կենտրոնական բժշկական հանձնաժողովի նիստին զինվորական ծառայությանը պիտանիության վերաբերյալ վերջնական որոշում կայացնելու նպատակով»: Այսինքն, հայցվորի դիմումը ոչ թե մերժվել է, այլ այդ դիմումին ընթացք տալու համար անհրաժեշտ է համարվել հայցվորի հետազոտությունը կազմակերպել «Նուբարաշեն» հոգեբուժական կենտրոնում»:

Մեկ այլ գործով Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանը, կրկին անդրադառնալով պարտավորեցման հայցի ընդունման համար հիմք հանդիսացող վարչական մարմնի մերժմանը, գտել է. «...Հայցադիմումի և կից փաստաթղթերի բովանդակությունից պարզ է դառնում, որ հայցվորը 2015 թ. փետրվարի 10-ին դիմել է Փարաքարի գյուղապետարան՝ խնդրելով կիրառել գույքահարկի գծով արտոնություն, որին ի պատասխան, 16.02.2015 թ. թիվ 76 գրությամբ Փարաքար համայնքի ղեկավարը հայտնել է, որ անհրաժեշտ փաստաթղթերը ներկայացնելուց հետո հնարավոր կլինի ըստ էության քննարկել Ձեր դիմումը: 2015 թ. դեկտեմբերի 22-ին հայցվորը նշված պահանջով կրկին դիմում է ներկայացրել Փարաքարի գյուղապետարան, որին ի պատասխան 23.12.2015 թ. թիվ 676 գրությամբ համայնքի ղեկավարը պարզաբանել է, որ «Գույքահարկի մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված արտոնությունը կիրառվում է ՀՀ ԿԽ հարկային պետական ծառայության 23.06.2003 թվականի թիվ 03/17-Ն հրամանով հաստատված «Գույքահարկի հաշվարկման և վճարման կարգի մասին» հրահանգով սահմանված փաստաթղթերը ներկայացվելու դեպքում: Տվյալ դեպքում, դատարանն արձանագրում է, որ Փարաքարի գյուղապետարանի 23.12.2015 թ. թիվ 676 գրությունը վարչական ակտ չի հանդիսանում: Նշված գրությունն ընդամենը պատասխանող վարչական մարմնին հասցեագրած հայցվորի դի-

մումի հիման վրա հարուցված վարչական վարույթի ընթացիկ փուլում կատարվող գործողություն է, որով վարույթն իրականացնող վարչական մարմինը, ապահովելով Օրենքի 32-րդ հոդվածի պահանջը, հայցվորին առաջարկել է համարել դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերի ցանկը: Ակնհայտ է, որ հայցվորի կողմից Փարաքարի գյուղապետարանին հասցեագրած 22.12.2015 թ. դիմումի հիմքով հարուցված վարչական վարույթը չի եզրափակվել հայցվորի իրավունքներին միջամտող վարչական ակտի ընդունմամբ, իսկ այդ գրությունը չի հանդիսանում միջամտող վարչական ակտ չէ»¹:

Վերոնշյալ 2 գործերով էլ դատարանը պարտավորեցման հայցը թույլատրելի չի համարել, քանի որ առկա չի եղել վարչական մարմնի մերժումը պահանջվող վարչական ակտն ընդունելու վերաբերյալ: Առաջին դեպքում պատասխանող ՀՀ հանրապետական գորակոչային հանձնաժողովը հայցվորին գրավոր տեղեկացրել է հետազոտություն անցկացնելու անհրաժեշտության մասին, որից հետո միայն հնարավոր կլինե՞ր վերջնական որոշում կայացնել անձի դիմումի վերաբերյալ: Երկրորդ դեպքում Փարաքարի գյուղապետարանը ևս գրավոր պատասխանել է անձին, սակայն ոչ թե մերժել է գույքահարկի գծով արտոնություն ստանալու նրա պահանջը, այլ հայցվորին տեղեկացրել է, որ օրենքով պահանջվող փաստաթղթերի ներկայացումից հետո կկարողանա ըստ էության քննել անձի կողմից ներկայացված դիմումը:

Անդրադառնանք պարտավորեցման հայցի ու վիճարկման հայցի միջև առկա հարաբերակցությանը և փորձենք հասկանալ, թե արդյոք դատարանի կողմից պարտավորեցման հայցի բավարարումն ինքնին նշանակում է նաև վարչական մարմնի կողմից անձի պահանջի մերժման վերաբերյալ որոշման վերացում: Ակնհայտորեն այս հարցի պատասխանը բացասական է, քանի որ վարչական մարմնի մերժումն ինքնուրույն վարչական ակտ է, և անգամ այն պարագայում, երբ հետագայում վարչական մարմինը, դատական ակտի վրա հիմնվելով, ընդունի անձի համար բարե-

¹ ՎԴ/0389/05/16 վարչական գործն ըստ Խորեն Գասպարյանի հայցի ընդդեմ Արմավիրի մարզի Փարաքարի գյուղապետարանի՝ իր նկատմամբ օրենքով նախատեսված գույքահարկի գծով արտոնությունները կիրառելու վերաբերյալ ակտ ընդունելուն պարտավորեցնելու մասին:

նպաստ վարչական ակտ՝ նրան տրամադրելով համապատասխան իրավունքը, վարչական մարմնի նախնական մերժումը շարունակելու է գոյություն ունենալ իրավակարգում՝ որպես իրավաբանական ուժ ունեցող ինքնուրույն վարչական ակտ: Հաշվի առնելով այդ հանգամանքը՝ օրենսդիրը Օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրել է, որ պարտավորեցման հայց ներկայացնելու դեպքում հայցվորի պահանջը ներառում է նաև իր նկատմամբ կայացված միջամտող վարչական ակտի վերացման պահանջ, որը տեսական գրականության մեջ անվանվում է ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայց¹:

Այսպիսով՝ վերոնշյալից կարելի է եզրակացնել, որ պարտավորեցման և վիճարկման հայցերը փոխկապակցված են. պարտավորեցման հայցն ունի առաջնային նշանակություն, իսկ վարչական ակտի վերացման պահանջը քննվում է ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայցի շրջանակներում²: Հարց է առաջանում, թե արդյոք հիմնական հանդիսացող պարտավորեցման հայցի առարկան կազմող պահանջի ելքը ինքնաբերաբար կանխորոշում է նաև ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայցի ճակատագիրը: Առաջին հայացքից կարող է տրամաբանական թվալ, որ պարտավորեցման հայցի բավարարման դեպքում ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայցի պահանջը ևս պետք է բավարարվի, և հակառակը՝ պարտավորեցման հայցի մերժման դեպքում մերժման վերաբերյալ վարչական ակտն անվավեր ճանաչվել չի կարող:

Այս հարցին պատասխանելու համար քննարկենք Օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով նախատեսված կարգավորումները, որոնք սահմանում են, թե համապատասխան հայցատեսակը քննելիս դատարանը ժամանակային առումով ո՞ր օրենքները և ժամանակի ո՞ր պահին ձեռք բերված ապացույցները պետք է հիմք ընդունի:

Նշված հոդվածի 3-րդ մասը, որը վերաբերում է պարտավորեցման հայցին, սահմանում է 2 կարևոր կանոն: Դատարանը հայցվող բարենպաստ վարչական ակտի իրավաչափությունը

¹ St' u **Friedhelm Hufen**, Verwaltungsprozessrecht. 5. Auflage, C. H. Beck München, 2003, էջ 306-307:

² Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր վարչական իրավունք: Ընդհ. խմբ.՝ Վ. Պողոսյան և Ռ. Ռուբել, Երևան, 2011, էջ 384:

գնահատելիս հիմնվում է **դատական ակտի կայացման դրությամբ** ձեռք բերված ապացույցների և դատական ակտի կայացման պահին գործող օրենքների վրա:

Նշված հոդվածի 2-րդ մասը վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափության գնահատման համար հիմք է ընդունում ոչ թե դատական ակտի կայացման, այլ վարչական վարույթի իրականացման և վարչական ակտի կայացման պահը: Այսպես՝ վիճարկվող վարչական ակտի իրավաչափությունը գնահատելիս դատարանը հիմք է ընդունում՝

1. վիճարկվող վարչական ակտի ընդունմանն ուղղված վարչական վարույթում ձեռք բերված ապացույցները,

2. վիճարկվող վարչական ակտի ընդունման պահի դրությամբ գործող օրենքները: Միաժամանակ այս կանոնից սահմանված է բացառություն այն դեպքերի համար, երբ հետագայում դատավարության մասնակից հանդիսացող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի համար բարենպաստ օրենք է ընդունվել, որին տրվել է հետադարձ ուժ:

Օրենսգրքի 29-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ պարտավորեցման հայցատեսակի պարագայում ապացուցման բեռն ընկած է թե՛ հայցվորի, թե՛ պատասխանողի վրա. հայցվոր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի վրա ընկած է այն փաստերի առնչությամբ, որոնցով հիմնավորվում է իր համար բարենպաստ վարչական ակտի ընդունումը, իսկ պատասխանող վարչական մարմնի վրա՝ հայցվող վարչական ակտի ընդունումը մերժելու հիմք հանդիսացած փաստերի առնչությամբ: Այսինքն՝ հայցվորը պետք է հիմնավորի, որ իր կողմից ակնկալվող սուբյեկտիվ իրավունքի տրամադրումն իրավաչափ է, և իր կողմից կատարվել են դրա համար անհրաժեշտ բոլոր նախապայմանները: Վարչական մարմինը պետք է հիմնավորի, որ իր կողմից մերժման վերաբերյալ կայացված վարչական ակտն իրավաչափ է: Ենթադրենք՝ դատարանը գործի քննության ընթացքում հանգում է այն եզրակացության, որ առկա են հայցվորի համար բարենպաստ վարչական ակտ կայացնելու համար օրենքով նախատեսված բոլոր նախապայմանները. արդյոք դա ինքնըստինքյան նշանակու մ է, որ վարչական մարմինը, մերժելով անձի դիմումը, խախտել է վերջինիս սուբյեկտիվ իրավունքը:

Արդյոք հնարավո՞ր է իրավիճակ, երբ դատարանը պարտավորեցնի վարչական մարմնին ընդունել հայցվող բարենպաստ վարչական ակտը, սակայն անձի դիմումը մերժելու վերաբերյալ վարչական ակտն անվավեր չճանաչի՝ նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ վարչական վարույթի իրականացման ժամանակ գործող օրենքի կարգավորումների շրջանակում վարչական մարմինը ընդունել է իրավաչափ վարչական ակտ, հետևաբար այն վերացնելու հիմքերը բացակայում են, սակայն դատական ակտի կայացման պահին օրենքի փոփոխության հետևանքով հայցվող բարենպաստ վարչական ակտն ընդունելուն պարտավորեցնելը ևս իրավաչափ է: Հնարավոր է նաև հակառակ իրավիճակը. դատարանը կարող է անվավեր ճանաչել մերժման վերաբերյալ վարչական ակտը, քանի որ, վարչական ակտի ընդունման պահի դրությամբ գործող օրենքի համաձայն, անձն իրավունք ունի ստանալու համապատասխան իրավունքը, սակայն չպարտավորեցնել վարչական մարմնին ընդունելու հայցվող բարենպաստ վարչական ակտը, քանի որ օրենքի փոփոխության հետևանքով անձն այլևս նման սուբյեկտիվ իրավունք չունի:

Այս հարցերին պատասխանելու համար քննարկենք հետևյալ իրավիճակը: Անձը դիմել է Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության սոցիալական ապահովության պետական ծառայություն (այսուհետ՝ Ծառայություն)՝ արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ նշանակելու խնդրանքով: Արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեցող խմբերից մեկը կազմում են հիպոֆիզարային թզուկությամբ հիվանդ անձինք են, ում 45 տարին լրացել է և ովքեր ունեն առնվազն 20 օրացուցային տարվա աշխատանքային ստաժ: Կենսաթոշակ նշանակելու վերաբերյալ անձի դիմումի հիման վրա իրականացվող վարչական վարույթի ընթացքում Ծառայությունը գործի հանգամանքների ուսումնասիրության հետևանքով պարզել է, որ դիմողի աշխատանքային ստաժը կազմում է 17 օրացուցային տարի, և այդ հիմքով մերժել է արտոնյալ պայմաններով վերջինիս կենսաթոշակ նշանակելու դիմումը: Մեկ ամիս անց անձը դիմել է Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարան՝ խնդրելով պարտավորեցնել Ծառայությանն իրեն արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ նշանակել: Գործի քննության ընթացքում «Պետական

կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություն է կատարվել, և սահմանվել է, որ արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի ծագման համար անհրաժեշտ է 15 օրացուցային տարվա աշխատանքային ստաժ (նախկին 20 օրացուցային տարվա փոխարեն): Փաստորեն, կարգավորումը փոխվել է հոգուտ հայցվորի, բայց միևնույն ժամանակ նշված դրույթին հետադարձ ուժ չի տրվել:

Հիմք ընդունելով 124-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերը՝ դատարանը, քննելով հայցվող բարենպաստ վարչական ակտի, այն է՝ արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակի նշանակման իրավաչափությունը, պետք է առաջնորդվի դատական ակտի կայացման դրությամբ գործող օրենքով: Դա նշանակում է, որ տվյալ պարագայում պարտավորեցման հայցը պետք է բավարարվի, քանի որ դատական ակտի կայացման պահին գործում է օրենքի փոփոխված տարբերակը, որի համաձայն՝ պահանջվող աշխատանքային ստաժը 15 տարի է, և մյուս բոլոր պայմանների բավարարման դեպքում անձի մոտ ծագում է արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստանալու սուբյեկտիվ իրավունք: Միևնույն ժամանակ դատարանը նաև պետք է անդրադառնա անձին արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակի տրամադրման մերժման որոշմանը և դրա իրավաչափությունը գնահատելու համար հիմք ընդունի վարչական ակտի կայացման պահին գործող իրավական կարգավորումը: Ճիշտ է, այս դեպքում վարչական ակտի կայացումից հետո ընդունվել է անձի համար առավել բարենպաստ կարգավորում, բայց այդ կարգավորմանն օրենքը հետադարձ ուժ չի տվել, հետևաբար դատարանը, ընդհանուր կանոնի՝ համաձայն, մերժման իրավաչափությունը պետք է գնահատի՝ հիմք ընդունելով վարչական վարույթի իրականացման ժամանակ գործող օրենքը:

Ակնհայտ է, որ այս դեպքում վարչական մարմինն իրավաչափ է գործել՝ մերժելով արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ նշանակելու վերաբերյալ անձի դիմումը, քանի որ այդ պահանջի քննության պահին անձը չի բավարարել կենսաթոշակի տվյալ տեսակի նշանակման համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, հետևաբար նա ձեռք չի բերել այդ կենսաթոշակը ստանալու սուբյեկտիվ իրավունք: Այսպիսով՝ դատարանը, առաջնորդվելով քննարկված կանոններով, պետք է բավարարի պարտավորեցման

հայցը՝ վարչական մարմնին պարտավորեցնելով անձին նշանակել արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ, բայց մինևույն ժամանակ չի կարող վերացնել ժամանակին վարչական մարմնի կողմից նշված կենսաթոշակի նշանակումը մերժելու վարչական ակտը:

Այստեղ կարող է ծագել մեկ այլ հարց: Արդյոք նշված պայմաններում կարո՞ղ ենք համարել, որ պարտավորեցման հայցի թույլատրելիության նախապայմանը բավարարված է, այսինքն՝ արդյոք կարո՞ղ ենք համարել, որ պարտավորեցման հայցի առարկան կազմող պահանջի վերաբերյալ առկա է վարչական մարմնի մերժումը: Ճիշտ է, անձի կողմից ներկայացված պահանջը նույնն է, բայց վարչական մարմինը վարչական վարույթի իրականացման ժամանակ հիմնվել է լիովին այլ փաստական և իրավական հանգամանքների վրա, և վերջինիս մերժումը ևս հիմնված է եղել դրանց վրա: Եթե առաջնորդվենք այս դիրքորոշմամբ, ապա այս դեպքում դատարանը պետք է կարճի գործի վարույթը՝ դատարանին գործի քննությունը ենթակա չլինելու հիմքով՝ հնարավորություն տալով անձին նորից դիմելու վարչական մարմնին նույն պահանջով, բայց արդեն փոփոխված իրավական կարգավորումների շրջանակներում: Մեկ այլ տարբերակ է անմիջապես գործի քննության ընթացքում վարչական մարմնի դիրքորոշումը պարզելը, ինչի շնորհիվ ժամանակի և ռեսուրսների կուրուստ չի առաջանա: Այսինքն, եթե վարչական մարմինը չի ընդունում, որ նոր կարգավորման պայմաններում անձի մոտ արդեն ծագել է սուբյեկտիվ իրավունքը, ապա վարչական մարմնի այդ լռությունը կարող ենք համարել մերժում՝ այդպիսով պարտավորեցման հայցի թույլատրելիության պայմանը համարելով պահպանված:

Կարող է լինել նաև հակառակ իրավիճակը: Քննարկենք նույն օրինակը, բայց համարենք, որ այս անգամ անձը, ով դիմել է Ծառայություն՝ արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ նշանակելու պահանջով, բավարարում է օրենքով սահմանված բոլոր պայմանները, սակայն Ծառայությունը, ոչ պատշաճ կերպով իրականացնելով գործի քննությունը, մերժում է նրա դիմումը գտնելով, որ աշխատանքային ստաժի վերաբերյալ պայմանը (առնվազն 20 օրացուցային տարին) բավարարված չէ: Դատարանում գործի քննության ժամանակ օրենքում փոփոխություն է կատարվում, և աշխատանքային ստաժի պահանջվող նվազագույն շեմը բարձ-

րացվում է՝ դարձնելով առնվազն 25 օրացուցային տարի: Այս իրավիճակում դատարանը բնականաբար չի կարող բավարարել պարտավորեցման հայցը, քանի որ դատական ակտի կայացման պահին անձը չի բավարարում օրենքով սահմանված պահանջները, հետևաբար նրա մոտ արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստանալու սուբյեկտիվ իրավունք չի ծագում: Միննույն ժամանակ, քննարկելով Ծառայության կողմից կենսաթոշակի նշանակման մերժման իրավաչափությունը, վարչական դատարանը պարզում է, որ վարչական վարույթի իրականացման պահի դրությամբ անձը բավարարել է օրենքով սահմանված բոլոր պահանջները, հետևաբար Ծառայության մերժումը եղել է ոչ իրավաչափ, քանի որ վերջինս սխալ է հաշվարկել անձի աշխատանքային ստաժը: Այս դեպքում դատարանը մերժում է պարտավորեցման հայցը՝ միննույն ժամանակ անվավեր ճանաչելով վարչական մարմնի՝ արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ նշանակելու դիմումը մերժելու վերաբերյալ վարչական ակտը: Պարտավորեցման հայցի մերժման պարագայում ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայցի բավարարումը, այն է՝ մերժման վերաբերյալ միջամտող վարչական ակտն անվավեր ճանաչելն ինքնանպատակ չէ, քանի որ հետագայում անձը կարող է ոչ իրավաչափ վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման պահանջ ներկայացնել Ծառայությանը:

Այսպիսով՝ Օրենսգրքի 67-րդ հոդվածով նախատեսված պարտավորեցման հայցին զուգահեռ միշտ առկա է ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայցը, որոնք սերտորեն փոխկապակցված են և գործնականում կարող են առաջացնել տարբեր խնդիրներ, որոնք ոչ բոլոր դեպքերում է հնարավոր կանոնակարգել օրենսդրական մակարդակով, այլ առավել նպատակահարմար է այդ հարցերի լուծումը թողնել դատական պրակտիկային:

ВЗАИМОСВЯЗЬ ИСКА О ПРИНУЖДЕНИИ И НЕСАМОСТОЯТЕЛЬНОГО ИСКА ОБ ОСПАРИВАНИИ

Ани Чилингарян

Аспирант кафедры гражданского процесса ЕГУ

В данной статье рассматривается взаимосвязь между двумя типами административных исков – иска о принуждении и несамостоятельного иска об оспаривании, который в силу закона включен в иск о принуждении.

В соответствии с Административно-процессуальным кодексом Республики Армения предметом иска о принуждении является принуждение административного органа к принятию благоприятного административного акта, который был отклонен административным органом. Он также включает в себя требование об оспаривании упомянутого отклонения административным органом как административного акта вмешательства. Основная цель статьи – поднять практические вопросы, с которыми можно столкнуться, когда речь идет об иске о принуждении и включенном в него иске об оспаривании. Один из таких вопросов заключается в том, что несамостоятельный иск об оспаривании автоматически не может иметь такого же результата, что и основной иск о принуждении. Административному суду необходимо отдельно оценивать правомерность как благоприятного административного акта, который требуется принять, так и отклонение административного органа в качестве административного акта вмешательства, поскольку законность этих административных актов оценивается на основании законов, действующих в разные периоды времени.

THE INTERCONNECTION BETWEEN OBLIGATORY AND DEPENDENT RESCISSORY ACTION

Ani Chilingaryan

PHD Student of the YSU Chair of Civil Procedure

The article discusses the interconnection between two types of administrative actions – obligatory action and the dependent rescissory action, meaning the one which is included in the obligatory action by virtue of law.

According to Administrative Proceedings Code of the Republic of Armenia, the subject of the obligatory claim is to compel the administrative body to adopt a favorable administrative act, which was denied by the administrative body. This includes also the claim of challenging the mentioned denial of the administrative body as an interfering administrative act. The main issue of the article is to raise practical issues which one might face when dealing with the obligatory action and the rescissory action included in it. One of such issues is that the dependent rescissory action does not automatically follow the same outcome as the main obligatory action. Instead, the Administrative Court needs to assess separately the lawfulness of both the favorable administrative act which is claimed to be adopted and the denial of the administrative body as an interfering administrative act, because the lawfulness of those administrative acts is assessed based on the laws existing at different time spots.

Բանալի բառեր՝ *պարտավորեցման հայց, ոչ ինքնուրույն վիճարկման հայց, ապացուցման բեռ, միջամտող վարչական ակտ, բարենպաստ վարչական ակտ, դիմումի մերժման վերաբերյալ վարչական մարմնի որոշում, վարչական ակտի կայացման պահին գործող օրենք, պարտավորեցման հայցի թույլատրելիություն:*

Ключевые слова: *иск о принуждении, несамостоятельный иск об оспаривании, обязанность доказывания, благоприятный административный акт, административный акт вмешательства, решение об отклонении административным органом, действующий во время принятия административного акта закон, допустимость иска о принуждении.*

Keywords: *obligatory action, dependent rescissory action, burden of proof, interfering administrative act, denial of the administrative body, law existing at the moment of the adoption of the administrative act, permissibility of the obligatory action.*